

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ YARATICILIK KAVRAMINA İLİŞKİN ALGILARININ METAFOR ANALİZİ YOLUYLA İNCELENMESİ

REVIEW OF PRE-SCHOOL PROSPECTIVE TEACHERS' UNDERSTANDING OF CREATIVITY CONCEPT BY USING METAPHOR ANALYSIS

Yrd. Doç. Dr. Emel TOK
Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi
emeltk@gmail.com

ÖZET

Bu araştırmanın amacı okul öncesi öğretmen adaylarının “yaratıcılık” kavramına ilişkin metaforlarının incelenmesidir. Bu amaçla öğretmen adaylarından “Yaratıcılık... gibidir. Çünkü...” ifadesini tamamları istenmiştir. Araştırmaya Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilimdalında okuyan 2.sınıf öğretmen adayları katılmıştır. Araştırmada 130 öğretmen adayının metafor dökümanları incelenmiştir. Yapılan ön değerlendirmede geçerli olmayan dökümanlar çıkarılarak toplam 102 dökümanın analizi yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Analiz edilen metaforlar yaratıcı düşünmenin özellikleri, önemi ve yaratıcı kişinin özelliklerine dayalı başlıklar altında toplanarak frekansları alınmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının en çok yaratıcı düşünmenin özelliklerini içeren metaforlar ürettikleri görülmüştür.

Anahtar kelimeler: okul öncesi öğretmen adayları, metafor analizi, yaratıcı düşünme, okul öncesi eğitimi

ABSTRACT

The aim of this study is to analyze pre-school prospective teachers' the metaphors about the concept of “creativity”. To achieve this aim, the prospective teachers were asked to complete these sentences: “Creativity is like... because...”. Pamukkale University Education Faculty Pre-School Education Department 2nd Grade prospective teachers participated in this study. In this study metaphor documents of 130 prospective teachers were analyzed. In pre-analysis invalid documents were extracted and totally 102 documents were analyzed. The data gained from the research was analyzed with content analysis technique. The analyzed metaphors were categorized based on the features and the importance of creative thinking and the features of creative person and their frequency was noted. As a result of the study it was concluded that prospective teachers wrote metaphors mostly about the features of creative thinking.

Keywords: pre-school prospective teachers, analysis of metaphor, creative thinking, preschool education.

GİRİŞ

Yaratıcı düşünme günümüzde edinilmesi gereken önemli becerilerden biridir. Çok hızlı teknolojik gelişmelerin yaşandığı bu zamanda yaratıcı becerilerin uygulandığı birçok yenilik yaşamı kolaylaştırmaktadır. Yaratıcılık toplumun gelişiminin yanı sıra bireysel gelişiminde önemli temel taşlarından birisidir. Bu nedenle yaratıcılık, eğitim süreci içinde yer alması gereken becerilerden biridir. Eğitim ortamları içinde çocukların yaratıcı becerilerini geliştiren çalışmalara yer verilmesi günümüz eğitim programlarının önemli bir temelini oluşturmaktadır.

Eğitimin ilk basamağı olan okul öncesi eğitimde yaratıcı düşünmenin geliştirilmesi okulöncesi eğitim ilkeleri içinde yer almaktadır (MEB,2012). Yaratıcı düşünme çocuğun doğasında vardır. Senemoğlu (2000) Piaget'nin bilişsel gelişim basamaklarından olan işlem öncesi dönemde çocuğun sembolik oyun özellikleri ile yaratıcı düşünmeye yönelik becerilerini ortaya çıkarttıklarını ifade eder. Sembolik oyunda çocuklar hayal dünyaları ile çevrelerindeki nesnelere farklı özellikler vererek nesnelere var olan özellikleri dışında kullanırlar. Bu dönemde çocukların yaratıcı düşünme becerilerini desteklemek ve geliştirmek için uygulanacak yöntemler çocukların bu alandaki becerilerini önemli ölçüde arttırmaktadır. Okul öncesi eğitimde çocuklara yaratıcı düşünme eğitimi vermek kadar öğretmenlere yaratıcı düşünmeye ilişkin beceriler kazandırmak ve yaratıcı düşünmenin yaşamlarındaki önemi ve uygulamaları konusunda farkındalık geliştirmeleri de önemlidir. Okul öncesi öğretmenliği eğitim programında “Yaratıcılık ve Geliştirilmesi” adı altında bir ders verilmekte bu dersin çerçevesinde hem

öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme becerileri geliştirilmekte hemde okul öncesi çocuklara yönelik etkinlikler hakkında teorik ve uygulamalı çalışmalar yapılmaktadır.

Yaratıcı düşünmeyi geliştiren uygulamalarda biri metafordur. Taylor (1984) metaforun anlatılmak istenilen durumun, içeriğin, nesnenin başka bir durumla ilişkilendirilerek ifade edilmesi olduğunu ifade eder. Bu şekilde yapılan metaforun tekrar kavramlaştırma, farklı yönlerden görmeyi sağlama ve boşlukları görmeyi sağladığını belirtir. (Akt: Aslan ve Bayrakçı,2006) Metaforda bir benzetim sözkonusudur. Metafor yeni kategoriler arasındaki fikir gelişimini önemli ölçüde destekler (Weick,2003).

Metafor kullanımı dünyayı kavramamıza yönelik oluşan bir düşünce biçimidir (Morgan,1998; Akt:Saban 2009). Kavramsal sistemimizin doğal ürünüdür. Metafor; günlük yaşantılar, geçmiş yaşantılardan, toplumsal ve kültürel unsurlardan etkilenmektedir. Metaforlar bireylere yeni deneyimlere yönelik bir anlayış kazanmayı sağlar. Hayal gücü ve yaratıcılığa dayalıdır (Lakoff ve Johnson,1980) .

Yukarıdaki tanımlara bakıldığında metaforun yaratıcı düşünme becerileri içinde hayal dünyasının kullanılmasının yanısıra yaratıcı düşünmenin süreci içinde yer alan problemi, durumu tekrar ele alma aşamasında problemin, durumun görünmeyen eksik özelliklerini, boşluklarını tespit edici özelliği de bulunmaktadır. Sternberg ve Grigorenko (2000)'a göre yaratıcı düşünmenin geliştirilmesine ilişkin bu aşama problemin tekrar tanımlanmasıdır. Burada problem tekrar ele alınır, eksiklik ve boşluklar tespit edilir. Bu şekilde probleme farklı yönden bakılmaya çalışılır.

Lakoff ve Johnson (1980)'a metaforlar çevremize ilişkin neyi algıladığımızı, neyi düşündüğümüzü içeren bir yapıdır. Metaforlar bu çerçeve içinde oluşturulur. Bu düşünceden yola çıkarak “Yaratıcılık ve Geliştirilmesi” dersinin sonunda öğrencilerin yaratıcılık kavramına ilişkin algılarının tespit edilmesinin dersin değerlendirilmesinde önemli olabileceği düşünülmüştür. Saban(2009), Öğretmen adaylarının eğitimle ilgili olgulara yönelik kişisel algılarını belirlemede metaforların güçlü bir araştırma aracı olabileceğini ifade etmiştir.

Öğretmenlerin eğitiminde yaratıcı düşünmenin bir parçası olan metaforu kullanarak öğrencilerin yaratıcılık kavramına ilişkin algılarının tespit edilmesinin değerlendirilerek yaratıcı düşünmeye yönelik okul öncesi öğretmen eğitiminde neler yapılabileceği konusunda bir görüş elde edebileceği düşünülmüştür.

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme kavramına ilişkin sahip oldukları metaforların incelenmesidir.

Bu çalışmada şu sorulara yanıt aranmıştır

1. Öğretmen adaylarının yaratıcılık kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar nelerdir?
2. Bu metaforlar ortak özellikleri doğrultusunda hangi kavram kategorileri içindedir?

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Araştırmaya okul öncesi öğretmenliği bölümü 2.sınıf öğrencileri katılmıştır. Bu öğrenciler “Yaratıcılık ve Geliştirilmesi” dersini almışlardır. Veriler 2012-2013 güz döneminde toplanmıştır. Araştırmaya toplam 130 okul öncesi öğretmen adayı katılmıştır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yaratıcılık kavramına ilişkin geliştirecekleri metaforu ifade etmelerini sağlamak için her öğrenciden “Yaratıcılık.....gibidir.

Çünkü....” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Öğrencilerin bu ifadelerine dayalı dökümanlar araştırmanın veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Metafor araştırmalarında “gibi” kavramı metaforun konusu ve kaynağı arasındaki ilişkiye yönelik çağrışım yapmak için kullanılır. Çünkü kavramı ise metaforlarına yönelik bir gerekçenin ifade edilmesi için istenir (Saban,2009).

Verilerin Analiz Edilmesi

Verilerin analiz edilmesinde nitel araştırma yöntemlerinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizi şu aşamalardan oluşmuştur

1. Kodlama, Ayıklama ve Derleme aşaması:

Bu aşamada öğrencilerin yazdığı metaforlar numaralandırılarak geçici bir sıralama yapıldı. Daha sonra öğrencilerin yazılarında metaforun belirtilip belirtilmediği tespit edildi. Bazı öğrenciler metafor yerine yaratıcı düşüncenin özelliklerini ve yöntemlerini ifade etmişlerdir. Bazıları da metaforlarına gerekçe sunmamışlar daha farklı bir açıklama yapmışlardır. Bu gerekçelere dayalı olarak 28 öğretmen adayının kağıtları elenmiştir. Elde kalan veriler tekrar numaralandırılmıştır. Toplam 102 veri ile tekrar düzenleme yapılmıştır.

Bazı metaforların açıklamaları uzun olduğunda öğrencinin kendi cümleleri temel alınarak metaforun ilgili boyutları dahil edildi.

2. Kategori Geliştirme aşaması

Burada öğrencilerin yaratıcılık kavramına ilişkin yazdığı metaforlar ortak özellikleri doğrultusunda değerlendirilerek ortak başlıklar altında toplandı. Bu başlıklar yaratıcı düşünmenin yaşamdaki önemi, özellikleri, yaratıcı bireylerin özelliklerine dayalı olarak oluşturuldu.

Bu aşamada metaforun konusu, kaynağı ve ikisi arasındaki ilişkiler değerlendirilerek uygun kategoriye yerleştirildi. oluşturulan bu kategorilere ilişkin kaç öğrencinin yanıt verdiğine yönelik frekanslar belirlendi.

3. Geçerlilik ve güvenilirlik

Geçerlilik çalışmalarında, verilerin ayrıntılı olarak raporlanması, araştırmacının sonuca nasıl ulaştığını detaylı belirtmesi Yıldırım ve Şimşek'e (2005) göre geçerlilik ölçütleri arasında yer almaktadır. Buna göre araştırmada verilerin nasıl kategorilere dönüştürüldüğüne ilişkin açıklamalar yapıldı. Ayrıca derlenen metafor imgelerinin tümü bulgular kısmında belirtildi.

Güvenirlikle ilgili olarak oluşturulan kategorilerin içinde metaforların yer alıp almadığını incelemek için iki uzman görüşüne başvuruldu. Uzman görüşünde oluşturulan metaforların ham verileri, ortak kategorileri ile ilgili verilerin ilişkilendirilmesi istendi. Yapılan eşleştirme ve kategorilendirme işlemleri karşılaştırılarak görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları elde edildi. Bu sayılarda Miles ve Huberman'ın (1994) (Akt:Saban,2009) formülü (Güvenirlik=görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı) kullanılarak hesaplandı. Bu durumda güvenilirlik sayısı %97 olarak elde edildi. Bu da güvenilirlik düzeyinin yüksek olduğunu gösterdi.

BULGULAR

Araştırma sonuçlarına bakıldığında öğretmen adaylarının yaratıcılık kavramına ilişkin yanıtları en çok frekans alma durumlarına göre yaratıcı düşünmenin özellikleri, önemi, yaratıcı kişi özellikleri başlıkları altında oluşturulmuştur.

Kavramsal kategoriler:

2. Yaratıcı düşünmenin özellikleri

Alışılmadık özgün ürünler oluşturma (f=16) kategorisinde tek frekansa sahip; şairin kelime oyunu, çocuk, yalan söylemeyen insan, ayna, gökkuşağı, müzik, beyinde ampul yanması, engin deniz,

metafizik, hayal dünyasında yeniden doğmak, uzaydan dünyaya atlamak, çılgınlık, güzellik, renk, lego, doğum metaforları üretilmiştir.

Öğrencilerin bu kategoriye ilişkin ortak örnek ifadeleri

“Yaratıcılık renk gibidir. Çünkü renklerin karışımından farklı bir renk oluşur. Hem tek başına bir renk anlam ifade ederken birden fazla rengin karışımından farklı bir ifade oluşur

“Yaratıcılık lego gibidir. Çünkü farklı şekillerde legoları bir araya getirerek yeni şekiller yaratırız”

“Yaratıcılık doğum gibidir. Çünkü her seferinde birbirine hiç benzemeyen eşsiz şeyler ortaya çıkar..“.

“Yaratıcılık insanın çizgi filmde olduğu gibi beyninde bir ışık yanması gibidir. Çünkü orijinaldir. İlgi çekici, düşündürücü ve eğlencelidir”

“Yaratıcılık müzik gibidir. Çünkü herkesin farklı ezgisidir”

“Yaratıcılık, engin bir deniz gibidir.Çünkü geliştikçe gelişir ucu bucağı görünmez kişiye göre çok farklı sonuçlar verir.”

“Yaratıcılık çılgınlık gibidir. Çünkü olmadık şeyler akla gelinip uygulanır”

Farklılıkları bir araya getirme ve geliştirme (f=13) kategorisinde fidan (f=2), kartopu, gökkuşağı, teknoloji, boya, renk katma, bebek, ağaç, bilim, beyaz saç teli, balon, kum saati metaforları tek frekansa sahiptir.

Öğrencilerin bu kategoriye ilişkin ortak örnek ifadeleri

“Yaratıcılık kartopu gibidir. Çünkü farklı düşüncelerle katlana katlana büyür ve istenilen boyuta ulaşır.”

“Yaratıcılık gökkuşağı çerçeveli pencere gibidir.Çünkü yaratıcılık hep olmayan duruma çevrede gördüğümüz bir şeye tek tip bir penceredenbakmak değil. Daha farklı bir gözle bakmak değil görmektir. Gökkuşağındaki renkler gibi çeşitlilik farklılık oluşturmaktadır.....”.

“Yaratıcılık büyüyen bir fidan gibidir. Çünkü fidan suyla beslediğimiz gibi yaratıcı fikirlerimizi de yeni düşüncelerle besleyip geliştirirsek sonunda büyük değişimler olabilir”

“Yaratıcılık bir boya gibidir. Çünkü bir resmin boyanmış haliyle boyanmamış hali arasında çok fark vardır. Bence boyanması ana bir renk katılması resmin zenginleştirir. Görenlere daha güzel görünmesini sağlar. bir konu hakkında yaratıcı düşünmek de uygulayacağımız konuyu zenginleştirir. Yoruma hayal etmeye açık hale getirir.”

Sonu olmayan (f=11) kategorisinde uzay (f=4), okyanus (f=2), sonsuz işareti (∞),sonsuz limit, evren, engin deniz, gökyüzü metaforları üretilmiştir.

Öğrencilerin bu kategoriye ilişkin ortak örnek ifadeleri:

“Yaratıcılık matematikteki sonsuz işareti gibidir. Çünkü yaratıcılıkta fikir üretmenin farklı açılardan bakabilmenin sınırı yoktur”

“Yaratıcılık uzay gibidir. Çünkü sonu yoktur.”

“Yaratıcılık evren gibidir. Çünkü sonsuzdur tükenmez.

“Yaratıcılık engin bir deniz gibidir. Çünkü sonu gelmez, denizdeki kum taneleri kadar çok olabilir.

“Yaratıcılık gökyüzü gibidir. Çünkü sınırı yoktur, geniştir.

Özgürce düşünme ve ifade etme (f=11) kategorisinde hamur (f=4), oyun (f=2), özgürlük, İstanbul’un fethi, kuş, kumdan kale, patlamış mısır metaforlardır.

Öğrencilerin bu kategoriye ilişkin ortak örnek ifadeleri

“Yaratıcılık denizdeki kumlardan kale yapmak gibidir. Çünkü kullanacağımız malzeme o kadar çoktur ki istediğimiz kadar kullanıp istediğimiz şekli verebiliriz.”

“Yaratıcılık kil hamuru gibidir. Çünkü onu şekillendiren ellerinde binbir şekle girip her şeyi oluşturabilir. Sınırsızdır.”

“Yaratıcılık kuş gibidir. Çünkü düşüncelerimizi özgürleştirir. Bize bağımsız ürünler yaratmamızı sağlar”

“Yaratıcılık özgürlük gibidir. Çünkü yaratıcı düşünce kurarken gerçek hayatta karşımıza çıkabilecek engeller yoktur. sorgulama, alay etme yoktur, sadece kendini ifade etme vardır”

Hayal gücünü kullanma kategorisinde; ütopya, sihir, yemek yapma, masal metaforları üretilmiştir. Öğrencilerin bu kategoriye ilişkin örnek ifadeleri

“Yaratıcılık ütopya gibidir. Çünkü orada hayali dünyanızı yaratırız. “

“Yaratıcılık sihir gibidir. Çünkü hayal gücümüzü kullanarak aklıma aniden gelen fikirlerle değişik ve ilginç şeyler ortaya çıkarabiliyoruz.”

“Yaratıcılık yemek yapmak gibidir. Çünkü yemeğe tat verecek her şeyi kendimiz belirler, hazırlarken hayal gücümüzü keşfederiz.”

Değişik ve farklı fikirler üretme kategorisinde; rüzgarın önünde uçan balon, 3D gözlük, meyve, insan metaforları üretilmiştir.

Öğrencilerin bu kategoriye ilişkin örnek ifadeleri

“Yaratıcılık rüzgarın önünde uçan balon gibidir. Çünkü balonun rüzgarın önünde uçarak değişik yöne gitmesi gibi fikirlerimizle değişik yerlere gideriz. Fikirlerimizle bir tuğla ile ışınlanıp geleceğe ya da geçmişe gidebiliriz.”

“Yaratıcılık meyve beyin fırtınasının meyvesidir. Çünkü her yönden düşünmemizi sağlıyor.”

Aniden ortaya çıkması (ilham gelmesi) özelliğini içeren fikir patlaması, şimşek, ateş, bulut metaforları üretilmiştir.

Öğrencilerin bu kategoriye ilişkin örnek ifadeleri

“Yaratıcılık şimşek gibidir. Çünkü bir anda gelir sonra da gider”

“Yaratıcılık ateş gibidir. Çünkü hiçbir şey yokken bir kıvılcımla meydana gelebilir. Bazen kor olur sonra birden tutuşur.”

Buluş yapma kategorisinde; ağaç, mucitlik, metaforları üretilmiştir.

Öğrencilerin bu kategoriye ilişkin örnek ifadeleri

“Yaratıcılık ağaç gibidir. Çünkü büyük buluşlar küçük yaratıcı bir fikirden meydana gelmiştir. Aynı bir tohum gibi. Bu yaratıcılığın üstüne yeni fikirler katıldıkça ağacımız dallanır. Yeşerir”

Bunun dışında tek frekansa sahip ; **Sezgisel olmasını ifade eden** içinde saklı kalmış çocuğu ortaya çıkaran sihirli bir değnek metaforu, **dikkat çekici** olmasını ifade eden yazıları yayınlanan insan gibidir, **üretici** özelliğini ifade eden fabrika metaforları üretilmiştir.

2.Yaratıcı düşünmenin önemine ilişkin metaforlar

Bu kategorideki yanıtlar; yaratıcı düşünmenin yaşamsal önemi, keyif kaynağı olması, yenilik getirmesi, beyni geliştirmesi, yaşamın içinde farklı duyguları yansıtmaları başlıkları altında toplanmıştır.

a.Yaşamsal önemine ilişkin metaforlar Su (f=4), Hayatın temeli, gökyüzü, hayat, ilaçtır.

Bu kategoriye ortak özelliklere sahip örnek metaforlar şunlardır :

“Yaratıcılık gökyüzü gibidir. Çünkü gökyüzü de dünyayı tamamen kaplar. Yaratıcılıkta yaşamı tamamen kaplar.”

“Yaratıcılık hayatımızın temeli gibidir.Çünkü her zaman yaratıcı olmak lazım”

Yaratıcılık suyun akışı gibidir. Çünkü devamlı bitmeyen tükenmeyen ihtiyaç gibidir

Yaratıcılık su gibidir. Çünkü yaratıcılık olmadan dünya hep aynı tekdüze sıkıcı bir yer olur. Yaşamın tadı kalmaz.”

“Yaratıcılık su gibidir.Çünkü gelişmenin temel kaynağıdır”

Yaratıcılık ilaç gibidir. Çünkü yaratılan her yeni özellik teknoloji insanın kendisini iyi hissetmesini sağlar. Merakını uyandırır. Yaşam enerjisini yükseltir.”

b. Keyif kaynağı olarak yaratıcılığa ilişkin metaforlar; Oyun (f=1), sevgi, çikolatadır.

Bu kategoriye ortak özelliklere sahip örnek metaforlar şunlardır :

“Yaratıcılık oyun gibidir. Çünkü oyundan hiç sıkılmadığın gibi yaratmaktanda sıkılmazsın”

“Yaratıcılık oyun gibidir. Çünkü insanlar bir şeyler bulma öğrenme çabası içinde olurken eğlenirler, insanlara zevk verir.”

“Yaratıcılık beşiktaş gibidir. Çünkü bir şey oluştururken aldığın zevki ancak beşiktaş maçında alırsın”
Diğer metaforlar ve açıklamaları şu şekildedir:

Yenilik getirme olarak metaforlar; Yeniden doğma, bitmeyen yolculuk, zaman.

Beyni geliştirme içeriğine sahip metaforlar; zihin sporu, gelişim.

Bunun dışında **kendini tanımayı** ifade eden “zaman tüneli gibidir zamanla kendimizi tanımamızı sağlar”, **düşünmeye teşvik eden** “Yaratıcılık, hiç vazgeçmeyen öğretmendir. Çünkü çocuğu sürekli düşünmeye, öğrenmeye teşvik eder” , **Cesaret verici** özelliği vurgulayan “Yaratıcılık aşk gibidir. Çünkü aşk hayat bulduğu bedene normalde yapamayacağı şeyleri yapabilme cesareti verir.

Yaşamın geliş gidişli duygularını yansıtan “Yaratıcılık rüya gibidir. Çünkü güzel bir şey bulunca o an hiç bitmesin istersiniz sanki güzel bir rüyadan uyanmak istemez. Kötü bir şey icat edince de rüya kâbusa döner. Keşke o an hiç yaşanmasaydı denir.”

3.Yaratıcı kişilik özelliği

Yaratıcı kişilik özelliğini anlatan metaforlarda:

Kişinin içinde var olan potansiyeli (f=7) kategorisinde; hazine (f=2), akıl, içi dolu hediye kutusu, ikinci ben, çocukluk, ayna metaforları üretilmiştir.

Öğrencilerin bu kategoriye ilişkin ortak örnek ifadeleri

“Yaratıcılık her insanda bulunan bir hazine gibidir. Çünkü çok değerlidir. Yeterki ortaya çıkarılmak için fırsatlar tanınsın.”

“Yaratıcılık ikinci bendir. Çünkü insanın içinde gizli köşelerde bulunan ve keşfedilmeyi bekleyen bir cevher gibidir.”

Bunlar dışında tek frekanslı olan metaforlar; **çaba gösterme** özelliğini vurgulayan kuyu, **engellerin olumsuz etkilerini** ifade eden ağaç metaforları üretilmiştir.

Kavramsal kategorilere ilişkin sonuçlara bakıldığında öğrencilerin yanıtlarının en fazla yaratıcı düşünmenin özellikleri çerçevesinde oluştuğu görülmüştür.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Metaforlar bireylerin kendi yaşam tecrübelerine bir anlam vermek için kullandıkları bilişsel bir araçtır (Palmquist,2001;Akt: Aslan ve Bayrakçı,2006). Öğrencilerin yaratıcılık kavramına ilişkin yanıtlarına bakıldığında çoğunlukla yaratıcılığın özelliklerine yönelik metaforlar yaptıkları görülmüştür. Bu özellikler içinde çoğunlukla farklı düşünme, özgün fikir üretme, sürekli geliştirmeye yönelik kavramları ifade eden metaforları ifade etmişlerdir. Treffinger, Scott, Roger göre (1983)'e göre metafor yaratıcılığın bilişsel düzeyini temsil etmektedir. Bu düzey daha karmaşık becerileri içermektedir. Metaforlara dayalı olarak öğrencilerin yaratıcılığın hangi yönüne ağırlık verdiklerini görmek mümkündür. Metaforların içerdiği kategorilerin frekanslarına bakıldığında yaratıcılığın çekirdeği olarak nitelendirilebilecek özgünlük ve farklılık özelliklerini içeren metaforlar en yüksek frekansa sahiptir. Buradan yola çıkarak öğretmen adaylarının bahsedilen bu özelliklere ilişkin kişisel algılarının daha güçlü olduğunu söylemek mümkün olabilir. Yaratıcı düşünmenin özelliklerinden sonra yaratıcı düşünmenin yaşamdaki önemine ilişkin metaforların frekansının yüksek olduğu görülmektedir. Bundan sonra kişinin potansiyel gücünü kullanması kategorisindeki metaforların ağırlıklı olduğu görülmüştür.

Yaratıcılık kavramı kişisel özellikleri, sürecin içinde kullanılan becerileri, öneminin fark edilmesi yönünden bütünsel bir kavramdır. Öğrencilerin bu yönden farkındalıklarının artarak yaratıcı düşünmenin özelliklerine yönelik metaforlarının fazla olduğu göz önünde bulundurulursa yaratıcı düşünmeye yönelik gelişimlerine dersin katkısı olduğu söylenebilir. De Bono (1992) nunda bahsettiği gibi yaratıcılıkta bireyler bir model oluşturmaktadırlar. Bu modelde yeni fikirleri bir araya toplayarak farklı sistemleri (şimdiki, geçmiş yaşantıları), bilgileri bir bütün haline getirirler. Bu bütün insanın psikolojik özelliklerinin yanısıra zihinsel yapılarında bir bütün halinde çalışmasını kapsar. Bu çalışmanın sonuçlarına bakıldığında belirtilen açıklamalarla ilişkili metafor ifadelerinin yer aldığı görülmüştür.

Ancak bir başka nokta metafor analizlerinin sınırlı olmasına ilişkin görüşlerdir (Moser, 2000) Perry ve Cooper (2001)'a göre bazı durumlarda metaforlar bir durumun sadece bir bölümünü yansıtabilirler. Bu da yanlış anlamalara neden olabilmektedir (Akt: Aslan ve Bayrakçı, 2006). Metaforun belirtilen bu sınırlılığı yaratıcı düşünmeye ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinde bir yönü değerlendirmeyi sağlamış olabilir yönünde bir değerlendirme yapılabilir.

Ayrıca araştırma sonucuna göre, öğretmen adaylarının yaratıcı kişilik özellikleri ve yaratıcı düşünmenin önemi, yaratıcılık süreci, yaratıcılığın uygulanması gibi yaratıcılık kavramına yönelik çalışmaların da ders içinde artırılması gerekliliği görülmüştür. Lakoff ve Johnson (1980) metaforların verilen kavrama ilişkin yeni anlamların oluşmasına önemli destekler sağlayacağını ifade eder. Bu düşünceden hareketle düşük frekansa sahip olan yaratıcı kişisel özellikler ve yaratıcı düşünmenin yaşamsal önemine ilişkin öğretmen adaylarının yeni metaforlar üretmesine teşvik edilmelidir. Öğrenciler arasında üretilen metaforların kendi aralarında paylaşımı yapılmalıdır. Ayrıca yaratıcılığın farklı özelliklerini de içeren metaforların yaratıcılık ve geliştirilmesi dersinde sunulması öğrencileri yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebilir.

KAYNAKÇA

Aslan, M.M ve Bayrakçı, M. (2006) Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim ve Öğretim Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 100-108.

De Bono (1992). *Serious Creativity*. London: Harper Collins Publishers

Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago, IL: University of.
<http://uspace.shef.ac.uk/servlet/JiveServlet/previewBody/67168-102-1-129224/lakoff%20johnson%20metaphor.pdf>.
adresinden 01.09.2013 tarihinde alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı, Okul Öncesi Eğitim Program Kitabı, Temel Eğitimi Genel Müdürlüğü, 2012.

Moser, K. S. (2000). Metaphor analysis in psychology—Method, theory, and fields of application. *In Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research*. 1(2).

Saban, A. (2009). Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.

Senemoğlu, N. (2000) *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*, Ankara: Gazi Kitabevi,.

Sternberg, R.J. & Grigorenko, E. (2000). *Teaching thinking for successful*. Intelligence. U.S.A: Arlington Heights, IL, Skylight

Treffinger, D.J., Scott G. I, and Roger L. F. (1983): "Theoretical Perspectives on Creative Learning and Its Facilitation: An Overview." *The Journal of Creative Behavior* 17.1 (9-17).

Weick, C. W. (2003). Out of context: Using metaphor to encourage creative thinking in strategic management courses. *Journal of Management Education*, 27(3), 323-343.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

IJTASE